

Beták Patrícia

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Gazdaságtudományi Kar
Idegen Nyelvi Központ

A Tolmács esete a Szóval, avagy „x nyelve van, mégis megbotlik”

<https://doi.org/10.48040/PL.2022.1.9>

Érdekes változás, hogy miközben a köztudatban a fordítás egyre inkább szóközpontú tevékenységgé válik, a tolmácsolást még mindig elsősorban üzenetközpontú tevékenységként tartjuk számon. Amellett, hogy a szaknyelv jelentős mértékben megkötheti a fordítók és tolmácsok kezét, az elmúlt években azt figyelhetjük meg, hogy egyre nagyobb szerepet kap a világban a tolmácsolás egy olyan válfaja, melyben egy nem szaknyelvi szó is képes teljes körű üzenet hordozására. Ez az emergens tolmácsolási műfaj az ún. PSI (Public Service Interpreting), azaz a közszolgálati tolmácsolás. A cikkben arra az ellentmondásra világítunk rá, hogy a közszolgálati tolmácsolásban olykor egy-egy szón emberi életek múlnak, ami a tolmácsolás azonnaliságából adódóan igen nagy terhet tesz a nyelvi közvetítői szakemberre, valamint felveti a kérdést: helyesen járunk-e el akkor, ha a tolmácsolást továbbra is minden esetben üzenetközpontú tevékenységként könyveljük el? A bírósági tolmácsolás során központi elemként kezelt hitelesség kérdésköre után kitérünk a pszichoterápiás tolmácsolás jellegzetességeire is, mely területen az említett problémát tovább súlyosbítja, hogy a kényszer migráció okozta traumás élmények feldolgozásának szerves része a pszichoterápián megvalósuló ún. verbalizáció (mise en parole), aminek következtében a tolmács szakember a „lieu de parole”, azaz a verbalizáció lehetőségét kínáló beszédter aktív szereplőinek egyike lesz, így a terápia sikere sok esetben munkájának minőségén és pontosságán áll vagy bukik.

Kulcsszavak: reziliencia, migráns háttérű személyek, migrációs gyász, verbalizáció, beszédter

Bevezetés

Bevezetőként engedjen meg az olvasó néhány szót jelen cikk témaválasztásával kapcsolatban: 2020-ban lezárt doktori kutatásunk alapvetően francia irodalomtudományi fókuszú volt¹. Munkánk keretében a traumafeldolgozás folyamatát vizsgáltuk az irodalomban és az irodalmon keresztül, azaz azt kutattuk, miként támogatja meg az alkotói folyamat a megküzdési folyamatot egy traumás élményt követően.

Ebből kiindulva született meg újabb kutatási témánk, melynek keretében a nyelvi reziliencia (a nyelven keresztül történő érzelmi megküzdés és pozitív traumafeldolgozás) megnyilatkozásait vizsgáljuk individuális és közösségi szinten a 21. századi migráns háttérű személyek esetében. Ebben az esetben tehát a pozitív traumafeldolgozást (reziliencia) mint érzelmi megküzdési folyamatot a nyelv tükrében, és azon belül is a nyelvhasználat tükrében vizsgáljuk. Kutatások (Lewis – Ippen, 2004:13) ugyanis rámutattak arra, hogy a kényszer migráció vagy migráció okozta trauma feldolgozása sokkal nagyobb eséllyel és várhatóan nagyobb sikerrel megy végbe abban az esetben, ha a migráns háttérű egyéneknek lehetőségük nyílik megőrizni identitásuk egy részét, különös tekintettel származási országukban gyakorolt szokásaikra és anyanyelvükre. Mindkét tényezőről, tehát az anyanyelvről és a szokásrendszeréről is elmondható, hogy szorosan a közösség szintjén működnek, de természetesen egyéni szinten éppúgy megfigyelhetők.

Visszatérve a nyelvi reziliencia kérdésére, pontosításként tehát megjegyezzük, hogy a kifejezés nem egy adott nyelv rugalmasságát és alkalmazkodóképességét jelöli, hanem az adott migráns háttérrel rendelkező beszélő nyelven keresztül történő megküzdését és pozitív traumafeldolgozását.

¹ Konkrét téma: az érzelmi megküzdés és pozitív traumafeldolgozás, azaz a reziliencia a XX. századi francia irodalomban, különös tekintettel Albert Camus életművére, *A csendtől az alkotásig* címmel.

A migrációs gyász elmélete és az anyanyelvhasználat

Ami a migráció okozta traumás élményt illeti, és azt, hogy miért is trauma a migráció, rövid elméleti kitekintés gyanánt felvázolnánk Higuera kutatásait (Higuera, 2010) a migrációs gyászról. Az említett kutató alapállapítása szerint minden gyász a személyiség újrászerveződésének szükségességét vonja maga után: amikor egy egyén elveszít egy számára fontos személyt, vagy elveszíti a kapcsolatot szülőföldjével, legelső lépésként vissza kell nyernie lelki egyensúlyát – így működik ez minden gyász esetében. Éppen ezért ebben az esetben sem a szenvedést, sem az alkalmazkodás szükségzerű folyamatát nem hagyhatjuk figyelmen kívül – létezésük tagadhatatlan. Elmélete szerint hét migrációs gyásztípust különböztethetünk meg, ezeket a hét migrációs gyásztként említi, ezzel is utalva arra, hogy többszörös gyászfolyamattal állunk szemben. Ez a gyászfolyamat számos különböző aspektust és változást hordoz magában, amelyekkel az adott egyénnek mind-mind meg kell birkóznia. A hét migrációs gyásztípus a következő: a családtagoktól és a barátoktól való kényszerű elválás és szétszakadás miatti gyász, az anyanyelv elvesztésével kapcsolatos gyász, a kultúra elvesztésével kapcsolatos gyász, a szülőföld és táj elvesztése miatt átélt gyász, a társadalmi státusz elvesztése miatt érzett gyász, a népcsoporttal való élő kapcsolat elvesztése kiváltotta gyász, a fizikai/testi biztonság elvesztése miatti gyász.

Amint látjuk, a hét gyász között az anyanyelv is szerepel. A kényszermigrációt megélt személy elveszíti anyanyelvét, és egy származási országától eltérő országban kénytelen az „újrakezdesre”, amely ország nyelvét nem feltétlenül beszéli. Mindez úgy köthető a tolmácsoláshoz, hogy a traumát átélt személy lesz a nyelvi közvetítés folyamatában az *ügyfél*, azaz a tolmácsolandó fél, hiszen amennyiben meg akarja érteni a körülötte folyó eseményeket a befogadó országban, *tolmács* segítségére szorul.

Az említett helyzetek illusztrálására jelen cikkünkben két szinterről hozunk fel konkrét példákat: egyrészt a bírósági, hatósági tolmácsolás, másrészt pedig a pszichoterápiás tolmácsolás kontextusából. Ez a két szintér a közszolgálati tolmácsolás területéhez sorolható.

A közszolgálati tolmácsolás

Először is fontosnak tartjuk bevezetni a közszolgálati tolmácsolás fogalmát. Meghatározását tekintve a PSI azaz a *Public Service Interpreting* nem más, mint: „*állami ügynökségek, irodák által biztosított kétnyelvű tolmácsolási szolgáltatás egy több nyelvvel jellemezhető közösségben olyan személyeknek, akik nem értik az adott területen használt nyelvet, vagy nem érzik magabiztosnak tudásukat azon a nyelven, olyan helyszíneken, mint a bírósági, az egészségügyi intézmények, szociális szolgáltatások és rendőrségi helyszínek. Szinonima: közösségi tolmácsolás.*” (Laver – Mason, 2013:106).

A közszolgálati tolmácsolás esetében tehát két nyelv közötti tolmácsolásról beszélünk egy adott külföldi személy és a befogadó/tranzitország közössége/intézménye/hatósága, valamint az ezeket képviselő személy(ek) között. A szóban forgó eljárásban/folyamatban az ügyfél egyáltalán nem, vagy nem elég jól beszéli az adott ország nyelvét, ezért tolmácsolásra szorul. A közszolgálati tolmácsolásra jellemző területek a következők: igazságszolgáltatás (rendőrség, bírósági tárgyalóterem, büntetésvégrehajtó intézet stb.), szociális és egészségügyi szektor, ügyintézés hivatalokban stb.

A közszolgálati tolmácsolással kapcsolatban előjáróban mindenképp érdemes megjegyezni, hogy egy konkrét dologban mindenképpen eltér a többi tolmácsolási műfajtól: a közszolgálati területeken történő nyelvi közvetítés keretében az ügyfél, azaz a tolmácsolandó fél gyakran van kiszolgáltatott helyzetben. A tolmácsolandó szituáció minden esetben destabilizáló a személyére nézve az előbb említett alárendelt, kiszolgáltatott helyzete miatt. Ez a fajta kiszolgáltatottság nemcsak nyelvileg értendő, hanem társadalmi, szociális, civilizációs,

kulturális értelemben is, valamint az adott egyén társadalomban betöltött helye, társadalmi státusza fényében is (Beták, 2014:49). Ezek szorosan összefüggenek a fent említett hét gyásztípus elméletével is.

Egy olyan háromszögben kell tehát elképzelnünk ezeket a kommunikációs helyzeteket, amelyben jelen van (1) az adott hatóság/szervezet képviselője, (2) a külföldi személy és (3) a tolmácsszakember.

A közszolgálati tolmácsolás továbbá abban is markánsan különbözik egyéb tolmácsolási válfajoktól (pl. üzleti jellegű tolmácsolás, szinkrontolmácsolás), hogy emberileg érzékeny területet fed le, ebből adódóan az adott kommunikációs szituációban minden egyes szónak súlya van. Éppen ez különbözteti meg nagyban ezt a műfajt a tolmácsolás többi válfajától: nemcsak az üzenet, hanem adott esetben egy-egy szó is kulcsfontosságú lehet.

Előjáróban szintén megjegyzendő, hogy a köztudatban a fordítás sokkal inkább szóközpontú tevékenységként jelenik meg, mint a tolmácsolás. Annak ellenére, hogy természetesen a fordításban sem szóról-szóra történik a nyelvi közvetítés, a szaknyelvi terminusok sűrűsége sokkal kötöttebb műfajjá teszi azt, mint a tolmácsolást, amelynek keretében szerencsés esetben tolmácsként élő beszédet tolmácsolunk, és bár tolmácsolás esetében is vannak/lehetnek jelen jócskán szaknyelvi terminusok, a verbalizált beszédműfaj ebből a szempontból mindenképpen kevésbé kötöttnek tekinthető.

Áttérve a tolmácsolás különböző válfajaira és lehetséges színtereire, gondoljunk például egy üzleti tolmácsolásra, egy konferenciára, egy gazdasági jellegű találkozóra / egyeztetésre, vagy akár egy kiállítás-megnyitóra: ezekkel kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy ezen tolmácsolási szituációkban nem feltétlenül jár „végzetes” következményekkel, ha egy-egy letolmácsolott szó nincs pontosan a helyén. A közszolgálati tolmácsolás műfajáról azonban épp az ellenkezője mondható el: ezen a területen hatványozottan igaz, hogy egy-egy szó helytelen tolmácsolása kihatással lehet a nyelvi közvetítés és az alapszituáció egész folyamatára. Mindez természetesen azt vonja maga után, hogy közszolgálati tolmácsként folyamatosan ezzel az ellentmondással szembesülünk, hiszen tolmácsoláskor alapvetően az üzenet átadására koncentrálnunk – nem véletlenül tekintjük alapvető fontosságú tolmácskvalitásnak a magas fokú elemzőképeséget és a beszédszándék lényegének hatékony kiszűrését célzó képességet. Megállapíthatjuk tehát, hogy a közszolgálati tolmácsolásban az egyes üzenet átadásán belül egyetlen szó életeket menthet vagy dönthet romba.

Gyakorlati példák

Az üzenet pontos, szó szerinti átadása különösen fontos a közszolgálati tolmácsolás területén. Ennek illusztrálására két konkrét példát említenénk meg:

Azon kívül, hogy a jogi szaknyelv tolmácsolása szükségessé teszi igen széles körű jogi ismeretek meglétét az adott tolmács munkanyelvein, francia nyelven dolgozó bírósági tolmácsként például ismernünk kell a francia standard nyelven kívül esetlegesen egyes dialektusok szóképzését is, beleértve például az afrikai országokban beszélt francia nyelvváltozatokat. Konkrét példaként megemlíthetjük, amikor egy bíró a meghallgatáson azt a kérdést teszi fel a migráns háttérű személynek, hogy hogyan, illetve kinek a segítségével érkezett a befogadó országba. Amennyiben az ügyfél válasza erre a kérdésre az, hogy „*mes cousins*”, és ezt a tolmács „*az unokatestvéreim*”-ként fordítja, majd egy következő kérdésre adott válasz kapcsán kiderül, hogy az ügyfélnek nincs testvére, tehát unokatestvérei sem lehetnek. Az ügyfél hitelét veszti azáltal, hogy esetében a meghallgatás során megdől a szavahihetőség, jóllehet, egyszerűen csak a tolmács nem volt tisztában azzal, hogy afrikai kultúrkörben az adott kifejezés jelenthet „*barátok*”-at is. Ebben az esetben tehát a nem megfelelő, vagyis szószinten pontatlan tolmácsolás nemcsak egyszerűen pontatlan vagy

félrevezető, hanem azonnal, közvetlenül és egyértelműen negatívan hat ki az ügyfél által benyújtott menedékkérelem elbírálására is.

Ugyanígy módon pszichoterápián² az egyes érzelmek (mint gyász, düh, félelem, aggodalom, szorongás, pánik, apátia stb.) döntő jelentőséggel bírnak az adott pszichoterápiás foglalkozás (melynek elsődleges célja a diagnózis felállítása) és a páciens gyógyulási folyamata szempontjából. Ilyen esetekben tehát a tolmácsra hárul az az igen kötött feladat, hogy a lehető legpontosabban, „szószinten” tolmácsoljon a pszichiáter és a páciens között, a lehető legpontosabban visszaadva olyan elsődleges fontosságú reakciókat, mint a habozás, a kényszeredett szünetek előtti beszédszándék, a szándékosan tartott szünetek utáni beszédszándék, a bizonytalanság, a közömbösség, az idegesség stb.

Pszichoterápiás tolmácsolás során mindehhez kapcsolódik egy igen fontos tényező: azáltal, hogy a páciens beszélni kezd, megnyílik, a tolmács pedig üzenetet/szavakat ad át a lehető legnagyobb pontossággal, kialakul a klinikai pszichológiában ún. *beszédtérnek* (Cyrułnik, 2012) nevezett jelenség, mely központi jelentőséggel bír a traumás élmények feldolgozása, a páciens kommunikációja és gyógyulási folyamata szempontjából egyaránt.

A bírósági és pszichoterápiás tolmácsolási helyzeteken kívül természetesen még számos ilyen helyzetet elemezhetnénk, most azonban megelégszünk azzal, hogy levonjuk a következtetést: ez a problémakör minden olyan kommunikációs helyzetben és kontextusban jelentkezik, ahol a kényszerszermigráció okozta traumás élmény mentén az átélt viszontagságok pusztán verbalizációján keresztül létrejövő beszédtér lehetővé teszi a múltban megélt traumák feldolgozását és esetleges átkeretezését. Kiemelendő, hogy a nyelvi közvetítésen keresztül a tolmács éppúgy a beszédtérbe kerül, mint a közlő, azaz az ügyfél.

Nyelvi szakemberként sokszor szembesülhetünk az ügyfelek azon véleményével, miszerint egy konkrét kommunikációs helyzetben a tolmács csak egy „szükséges rossz”, ami érthető annak a gondolatnak a fényében, hogy jobban szeretnénk saját gondolatainkat saját gondolkodásmódunk szerint és saját előadásunkban eljuttatni a másik félhez. A közszolgálati tolmácsolásban a tolmács jelenlétére vonatkozó ezen megállapítás különösen igaz lehet a személyes, sok esetben intim életterületek jelenléte miatt. Pontosan ezért is rendkívül fontos, hogy az adott tolmácsszakember rendelkezzen azokkal a kvalitásokkal, amelyek lehetővé teszik számára, hogy jelenléte ne zavaró tényezőként hasson, hanem maximálisan „belesimuljon” az adott kommunikációs helyzetbe. Ezekben a helyzetekben valóban nagyon érzékeny helyzetekről van szó: bíróságon egy-egy szón életek múlnak, pszichoterápián pedig akár egy-egy diagnózis, gyógyulási folyamat vagy terápia sikere.

A hatékony jelenléthez szorosan kapcsolódik a pontos tolmácsolás is, a beszédszándék legpontosabb, lehető legszöveghűbb közvetítése. Ez az elvárás nemcsak az ügyfél válaszainak tolmácsolására, hanem már az irányába feltett kérdés(ek) tolmácsolására is hatványozottan igaz. Megfigyeléseink alapján bíróságon és pszichoterápiás alkalmakon is gyakran hangoznak el célzott kérdések a bírótól, az ügyintézőtől vagy a pszichiáter részéről. Mivel ezek is hatalmas súllyal nyomnak a latba, „tűpontos” tolmácsolásuk szintén elengedhetetlen a kommunikációs szituáció szempontjából. Ezt akár olyan szinten is érthetjük, hogy egyáltalán nem jelentéktelen kérdés például az, hogy az adott tolmács egy-egy eldöntendő vagy megválaszolendő, egyszerű vagy összetett, nyitott vagy zárt kérdést pontosan milyen formában tolmácsol, meghagyja-e például az adott kérdések eredeti természetét. Amennyiben nem teszi, a beszédszándék és a kommunikáció célt téveszthetnek. (Természetesen a válasz tolmácsolása esetében tehát ugyanez a pontosság elvárható.)

² Pszichoterápiás tolmácsra értelemszerűen akkor van szükség, ha a pszichoterapeuta és a páciens nem beszélnek közös nyelvet. Ezen a területen egyébként különösen fontos lenne, hogy a páciens az anyanyelvét beszélhesse, hiszen az ember az anyanyelvén tudja legpontosabban kifejezni az érzelmeit. Tanulmányunkban azért ezt a területet emeljük ki, mert ezen a területen is rengeteget számít egy-egy szó pontos tolmácsolása (üzenetközpontúság vs. szóközpontúság).

Tolmácsszakemberként fontos megértenünk, hogy ilyen helyzetekben mindkét fél ránk van utalva, hiszen a pszichiáternek sem elegendő kiindulópont például az ügyfél nonverbális kommunikációjának dekódolásából nyert információhalmaz. Természetesen az rengeteg információval látja el (hang, hangsúlyok, hanghordozás, csendek stb.), de az adott mentálhigiénés szakember kizárólag akkor kap majd pontos képet a páciens helyzetéről és mentális, egészségügyi állapotáról, ha a tolmács a maximális pontosságot is „hozni” tudja a tolmácsolandó tartalom szintjén.

A közszolgálati tolmácsok központi szerepe

Összefoglalásképpen elmondható, hogy – ahogy a gyakorlat is rámutat – rendkívül fontos, hogy a munkára delegált tolmács személyiségjegyei, szakmai ismeretei, kompetenciái és kvalitásai alapján is megfelelő legyen az adott megbízásra (empátia, magas fokú megfigyelő- és elemzőképesség, szövegű tolmácsolás).

Ez a megállapítás igazán akkor szerez érvényt magának, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy jelenleg Magyarországon bárminemű célirányos előképzettség nélkül lehetséges ezeken a területeken tolmácsolni, azaz egy általános tolmácsvizsgával rendelkező szakember, vagy adott esetben egy tolmácsképzéssel nem rendelkező, a nyelvet (jól) beszélő személy is biztosíthat közszolgálati tolmácsolási szolgáltatást a fent említett területeken. Éppen ezért különösen fontos, hogy a szakma szereplőit és a közszolgálati tolmácsokat „érzékenyítsük” az ilyen típusú megbízásoknak a komplexitására és nehézségére, illetve, hogy konkrét megoldási javaslatokkal álljunk elő. Egyrészt tudatosítani kell a szakmai közvéleményben, hogy a közszolgálati tolmácsolás műfaját az egyéb tolmácsolási műfajoktól elkülönítve szükséges kezelni, valamint intézményi szinten is nagy hangsúlyt szükséges helyezni arra, hogy ezeknek a feladatoknak az elvégzésére megfelelő szakembert delegáljanak. Elmondható, hogy nem létezik még egy olyan tolmácsolási terület, ahol a tolmácsszakemberre ekkora felelősség hárulna. Éppen ezért nagyon fontos lenne ezeknek a szakembereknek a célirányos képzése, amelyben ideális esetben a jogi / orvosi / interkulturális / pszichológiai ismeretanyag mellett helyet kap a konverzációelemzés is.

Ezenkívül nyugat-európai példák alapján (kiemelnénk Spanyolország példáját, lásd később) érdemes lenne Magyarországon is létrehoznunk egy interkulturális mediátor-képzést. Mindenképpen érvényre kellene juttatnunk továbbá a szakmán belül azt a megállapítást, hogy a fentiek értelmében és interkulturális mediátorok hiányában Magyarországon a tolmácsszakemberek jelenleg központi szerepet töltenek be a migráns háttérű személyek társadalmi integrációjában. Az alapvető tolmácstechnikai kérdéseken túllépve ugyanis egyértelműen megállapítható, hogy a közszolgálati tolmácsolás színtere szorosan kihat az adott társadalom integrációs folyamataira is.

Konklúzió és európai kitekintés

Ami az interkulturális mediáció intézményét illeti, mintegy jó gyakorlatként és konklúzióként felhozzuk az igen jól működő spanyolországi példát. Spanyolországban interkulturális mediációnak, plurietnikai vagy multikulturális kontextusokban pedig szociális mediációnak hívják a jelenséget. Dora Sales Salvador meghatározása szerint (2005) a mediáció célja a Másik elismerése, az adott felek egymáshoz történő közelítése, a felek közötti kommunikáció és kölcsönös megértés, az együttélésre vonatkozó tanulás és az együttélés feltételeinek kialakítása, az egyes konfliktusok szabályozása, valamint az intézményi rendszer felállítása eltérő etno-kulturális háttérrel rendelkező szociális és intézményi szereplők között (Sales Salvador, 2005). Meghatározása szerint mediációról akkor beszélünk, amikor két fél között a kommunikáció csak egy harmadik személy biztosította „híd” segítségével oldható meg. Kutatásában olyan

helyzetek felé fordul, amelyek általában a migráció eredményei, ez a legtöbb helyzet esetében több nyelv, értékrend és kommunikációs modell jelenlétét feltételezi. Castiglioni (1997) idézve véleménye szerint a polgári jogok elismerése nélkül elképzelhetetlen a migráns háttérű személyek társadalmi integrációs folyamata. A bevándorlási politikáknak abból az alapvetésből kell kiindulniuk, hogy a migráns háttérű személyek a befogadó ország társadalmának szerves részét képezik, ebből kifolyólag tehát szükségszerűen a közszolgáltatások kedvezményezettjei is egyben. Ebben a kontextusban a nyelvi-kulturális mediáció azáltal szolgálja a konfliktus-megelőzést, hogy lehetővé teszi a kommunikációt (Castiglioni, 1997), melynek keretében a mediátor közreműködésének köszönhetően egy sajátos kommunikációs helyzet jön létre. Egyfajta háromszögben elrendezett nyelvi-kulturális interakció jön létre, melyben a mediátor központi helyet foglal el a két „szélsőség” között. Ugyanakkor itt megjegyzendő, hogy akár egy országon belül is igen eltérőek lehetnek az elnevezések, amelyekkel a szakma igyekszik megnevezni ezt a fajta interkulturális tevékenységet (Valero-Garcés, 2003).

A magyarországi kontextusban mediáció hiányában egyelőre más megoldások felé kell fordulnunk. Megoldás lenne, ha az illetékes hatóságok elvégeznék a nyelvi közvetítés minőségellenőrzését azokban a specifikus esetekben, amikor az igazságszolgáltatás bármely szakaszában az ügyfél szavahihetősége megkérdőjeleződik – mintegy visszaellenőrizve ezzel a tolmácsszakember munkáját. Mindenekelőtt azonban interperszonális, szakmaközi, közösségek közötti együttműködések kialakításával tudnánk megtámogatni az ügyfelet abban, hogy emberi jogai megfelelően érvényesülhessenek: hogy megérthesse, mi hangzik el az ügyében, és ő maga is elmondhassa, amit el akar, abban a biztos tudatban, hogy az az általa kívánt módon és formában jut el a közlés címzettjéhez / címzettjeihez. Tolmácsszakemberként pedig talán nem is kell mást tennünk, mint belegondolnunk abba, hogyan élnék meg, ha egyszer a mi életünk múlna egyetlen szón – egy olyan szón, amelyet nem mi magunk mondunk ki.

Hivatkozások

- Castiglioni, M. (1997): *La mediazione linguistico-culturale. Principi, strategie, esperienze*. FrancoAngeli: Milánó
- Cyrułnik, B. – Jorland, G. (dir.) (2012): *Résilience: Connaissances de base*. Éditions Odile Jacob: Paris. DOI: <https://doi.org/10.3917/oj.cyruł.2012.01>
- Valero-Garcés, C. (2003): Una visión general de la evolución de la traducción e interpretación en los servicios públicos. In: Valero-Garcés, C. (ed.) (2003): *Traducción e interpretación en los servicios públicos. Contextualización, actualidad y futuro*. Comares: Granada. 3-33
- Lewis, M. L. – Ippen, D.G. (2004): Rainbows and tears, souls full of hope: Cultural issues related to young children and trauma. In: Osofsky, J.D. (ed.): *Young children and trauma: Intervention and treatment*. 11-46. Guilford Press: New York
- Sales Salvador, D. (2005): Panorama de la mediación intercultural y la traducción/interpretación en los servicios públicos en España. *Translation Journal*. 9/1. Grupo CRIT, Departamento de Traducción y Comunicación Universidad Jaume I de Castellón
- Bermejo Higuera, J. C. (2003): El duelo migratorio – Los 7 duelos. Online elérhető: <https://www.josecarlosbermejo.es/wp-content/uploads/2012/04/EL-DUELO-MIGRATORIO.pdf>
- Laver, J. – Mason, I. (2018): *A Dictionary of Translation and Interpreting*. Online elérhető: https://www.academia.edu/37923697/A_Dictionary_of_Translation_and_Interpreting_docx